

Lise Öğrencilerinin Risk Alma Davranışlarının Karar Verme Becerileri ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

An Analysis of Risk Taking Behaviors of High School Students in Terms of Their Decision Making Skills and Various Factors

Murat Sinan Özkan, *Uludağ Üniversitesi*, muratsinanozkan06@gmail.com

Selim Gündoğan, *Milli Eğitim Bakanlığı*, selimgundogan1453@hotmail.com

Jale Eldeleklioğlu, *Uludağ Üniversitesi*, eldelek@uludag.edu.tr

Öz. Bu çalışmada lise öğrencilerinde risk alma davranışının karar verme becerileri ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 195'i kız ve 145'i erkek olmak üzere toplam 340 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışmada lise öğrencilerinin risk alma davranışlarını belirlemek için "Ergenlerde Risk Alma Ölçeği", karar verme becerilerini belirlemek için "Karar Stratejileri Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından hazırlanan "kişisel bilgi formu" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, t-testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği ve Çoklu Regresyon Analizi Tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular alan yazınıyla ilişkisi içinde tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Risk alma, Karar Verme Becerisi, Ergen

Abstract. The purpose of this study is to analyze risk taking behaviour of high school students in terms of their decision making skills and other various factors. 340 students consisting of 195 girls and 145 boys participated in the research. To determine high school students' risk taking behaviour, the "Risk Taking Scale in Adolescents" was used; to determine their decision making skills, the "Decision Strategies Scale" was used; and to determine qualitative factors the "Personal Information Form" designed by the researchers was used. For analyzing the data of the research, the t-test, Pearson Product-moment Correlation Coefficient Technique and Multiple Regression Analysis Technique were used. The findings acquired from the research were discussed in terms of their relation with the body of literature and some suggestions were given.

Keywords: Risk Taking, Decision Making Skills, Adolescent

SUMMARY

Introduction

Risk taking behaviour is often seen among students who are continuing their education in high school. After the literature was reviewed, it is seen that risk taking behaviour is analyzed according to various factors (peer pressure, attachment styles, problem solving, stress, sensation seeking) (Kıran,1999; Beyaz, 2004; Öngen, 2007; Morsünbül, 2009; Görgün, Tiryaki ve Topbaş, 2010). However, a study that analyzes the relation between risk taking and decision making was not encountered. This study aims to analyze the risk taking behaviour on decision making skills and in terms of various qualitative factors. This study is thought to contribute to the body of literature.

Methods

This is quantitative study done with the screening model which is one of the descriptive research methods. High school students comprise the research group of this study. The research group was chosen by using the simple random sampling method. The “Personal Information Form”, designed by the researchers, was used to collect data on predetermined qualitative factors, and to determine high school students’ decision making strategies the “Decision Strategies Scale” developed by Bacanlı ve Kuzgun (2005) and the “Risk Taking Scale in Adolescents” implemented by Kıran Esen (2003) were used.

Results

As a result of the statistical analysis on the data acquired from the study; it is concluded that risk taking behaviour differentiates meaningfully according to various sub-dimensions such as gender, perception of success, receiving high school education in a boarding school or day school, and the family income. Additionally, it is concluded that there are meaningful relations between the sub-dimensions of risk taking and sub-dimensions of decision making. The results conclude that the sub-dimensions of decision making behaviour may predict the sub-dimensions of risk taking behaviour.

Discussion and Conclusion

The result obtained from this study is that risk taking behaviour differs according to family income and perception of success. There are studies in literature which support the results obtained. Also, while the study concludes that risk taking behaviour differs according to receiving high school education in a boarding school or day school, a study which supports this result was not encountered. Predictor relations between risk taking behaviour and decision making skill were found. No study such as this was directly encountered in literature.

GİRİŞ

Ergenlik döneminde olan bireyler yoğun problemlerinin yanı sıra çok fazla fırtınalı zamanların yaşandığı, biraz daha cesur, coşkulu, heyecanlı ve macera arayışında oldukları bir dönemdedirler (Yörükoğlu, 1989; Scott, 2003; Basut, 2006). Ergenler bu dönemde çok hızlı gelişim sürecinden geçmektedir. Bu hızlı gelişim süreci ergenlerin uyum sağlama davranışını geciktirmektedir (Erikson, 1968). Ergenler bu değişim sürecinde uyum sağlayamaya çalışırken alkol, sigara, madde kullanımı, hırsızlık yapma, alkollü bir sürücünün kullandığı araca binme ve güvensiz cinsel ilişki yaşama gibi birçok riskli davranışlarda bulunabilmektedirler (Kelley, Schochet & Landry, 2004 ; Taper, Aarons, Sedlar & Brown, 2001).

Risk alma davranışı ergenlik sürecinin yoğun gündeminin doğal bir parçası olarak algılanmaktadır ve bu algının gerekçesi olarak, ergenlerin kendilerini kanıtlama, heyecan duyumunu üst düzeyde deneyimleme ve toplum tarafından koyulan kuralları test etme arzuları gibi çeşitli faktörler bulunmaktadır (Doğan, Kaya ve Dinçer, 2016). Risk sözcüğüne bakıldığında, belirsizlik durumları gösteren geniş kapsamlı önemli olaylar olarak tanımlanır (Giddens, 2000). Moore ve Gullone (1996), tarafından risk alma davranışını “olası olumsuz sonuçlar içeren ancak algılanan birtakım olumlu sonuçlar ile dengelenmiş olan davranış” olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde; Donovan ve Jessor (1985) risk almayı bir sosyal sapma biçimi olarak tanımlamaktadırlar. Levenson (1990) risk almayı, yenilik ya da tehlikeye neden olan, çoğu insanda anksiyeteye sebep olan tüm amaçlı aktiviteler olarak tanımlar. Ergenlerde risk alma davranışının açıklanmasına ilişkin olarak biyolojik modeller ortaya konmuş, kişisel yatkınlıklar irdelenmiş ya da gelişimsel bakış açısı yeğlenmiştir. Hatta ebeveyn izlemelerine ve ergenin heyecan araması veya yaşamını denetim altında tutma isteği gibi çeşitli faktörlere de odaklanılmıştır (Cavell, 2000; Jaccard, Blanton ve Dodge, 2005). Yapılan araştırmalar ergenlerin bir gruba ait olma, geleneksel toplum yapısına karşı çıkma, kimlik onaylanmasını bekleme ve özerklik davranışları gibi risk alma eğilimlerinin olduğu görülmektedir (Donovan & Jessor, 1985; Lipsitt & Mitnick, 1991). Bu bakımdan risk alma davranışı karar alma sürecinde belirleyici ve sürece yardımcı olmaktadır (Everley, 2002). Riskli durumlarda bireysel çıkarlar ile toplum çıkarlarının çatıştığı görülmektedir. Bu nedenle özellikle riskli durumlarda risk değerlendirme, karar alma ve risk kontrol standartları oldukça önemlidir (Taşdelen, 2002; Jacard, 2005).

Birey, doğduğu günden itibaren problem durumlarıyla karşılaştığında sürekli karar verme davranışı gerçekleştirmektedir (Furby & Beyt-Marom, 1992). Bu karar verme becerisi bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine, karar verilmesi gereken durumun özelliklerine göre değişebilmektedir. Ergenlik döneminde bireyler hem nicel hem de nitel anlamda problemlerle karşılaşırken önemli kararlar alabilmektedir (Friedmann & Mann, 1993). Karar verme, en genel anlamıyla bireyin erişmek istediği amaca yönelik düşünülen tercihlerden birini seçme işlemi olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 1992). Birey karar verme davranışını gerçekleştirirken karar vermeyi etkileyen birçok faktörle karşılaşmaktadır. (Carroll, 1980). Bu faktörlerin bazıları bireysel ilgiler, toplumsal değerler, kültür ve psikolojik durumlardır. Ayrıca, bu faktörler bireyin problemin farkına olması, karar verme sürecinde problemleri bir durumun olması ve bireyin tercih etmesi gereken seçenekleri olması gibi faktörleri kapsamaktadır (Kuzgun, 1993). Bu faktörlere yönelik olarak bireyler karar verirken farklı karar verme stratejisi kullanmaktadırlar (Payne, Bettman ve Johnson, 1993; Ersever, 1996). Karar verme strateji kuramıyla ilgili yapılan çalışmaların karar verme süreci üzerinde yoğunlaşılması gerektiği belirtilmiştir ve karar verme sürecini, karar verme durumunu ortaya çıkaran bir güçlük durumu olduğunu, güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması ve bireyin seçeneklerden birini seçme özgürlüğüne sahip olunması gerektiği söylenmiştir (.Zeleny, 1982; Adair, 2000; Kuzgun, 2006; Marzano, 2006).

Gençler günlük yaşantılarında karşılaştıkları olay ve durumlara yönelik bilinçli ve bilinçsiz karar verebilmektedirler. Bu kararların içerik ve önemliliğine bakıldığında farklılıklar gösterebilir. Bu farklılıklardan dolayı oluşan yaşamımızdaki başarı sürecinin oluşmasında, yararlı sonuçlar oluşturacak tercihler ile yararlı sonuçlar oluşturması mümkün olmayan tercihler arasındaki farkı keşfetmektir (Byrness & McClenny, 1994). Etkili karar vermeyen, etkin bir biçimde karar verme yeteneğine sahip olamayan bireylerin hayatlarında riskli durumlara karşılaşma olasılıklarının daha fazla olduğu düşünülmektedir (Byrnes, 1998; Eldeleklioğlu, 1999; Basut, 2006; Çolakadioğlu, 2012). Ergenlik döneminde bireyler heyecanlı, coşkulu olmalarının

yanında yoğun problemlerin olması ile birlikte kimlik arayışı içerisinde olmaktadır (Yörükoğlu, 1989; Basut, 2006). Bireyler verdikleri kararlar açısından bakıldığında pişmanlık, arkadaş ve okul seçimi, bir gruba ait olma, kararlarına uymama veya karar verememe ile birlikte riskli ve suç kabul edilebilecek kararlar vermenin (Baron, 1985; Ganzel, 1999; Atkinson, Atkinson, Smith & Bem, 1999; Selçuk, 2000), yanı sıra kimlik gelişimi bakımından riskli davranışların gerçekleşeceği bir dönemdedirler (Kıran Esen, 2003; Michael & Ben Zur, 2007). Bu nedenle karar verme ve risk alma davranışı ergenlik döneminde kritik bir öneme sahiptir.

Literatür incelendiğinde risk alma ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu akran baskısı, bağlanma stilleri, problem çözme, stres, heyecan arama ya da diğer değişkenlere yoğunlaştığı görülmektedir (Kıran, 1999; Beyaz, 2004; Öngen, 2007; Morsünbül, 2009; Görgün, Tiryaki ve Topbaş, 2010). Ancak, ergenlik döneminde risk alma davranışı ile karar verme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ergenlerin risk alma ile ilgili kararların incelenmesi okullarda ve okul dışında risk alma davranışıyla ilgili yapılacak çalışmalara yol gösterici olabilir. Bu çalışmanın alan yazına katkı katkısı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmada lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının karar verme düzeyleri ve çeşitli değişkenler (cinsiyet, yaş, aile gelir durumu ve liseyi yatılı veya gündüzlü okuma durumu) açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli ile yapılan nicel bir çalışmadır. Bu araştırmanın çalışma grubunu lise öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma grubu, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Niğde ilinde çeşitli liselerde öğrenimine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemini ise tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 340 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan katılımcı grubun betimsel istatistikî değerleri tablo-1'de verilmiştir.

Tablo 1. Betimsel istatistiklere ait bulgular

Değişken	f	%
Cinsiyet		
Kız	195	57.4
Erkek	145	42.6
Toplam	340	100.0
Başarı Algısı		
Başarılı	233	68.5
Başarısız	107	31.5
Toplam	340	100.0
Liseyi Okuma Durumu		
Gündüzlü	235	69.1
Yatılı	105	30.9
Toplam	340	100.0
Gelir Durumu		
Düşük	29	8.5
Orta	295	86.8
Yüksek	16	4.7
Toplam	340	100.0
Yaş		
14 yaş	8	2.4

15 yaş	94	27.6
16 Yaş	91	26.8
17 yaş	112	32.9
18 Yaş	35	10.3
Toplam	340	100.0

Tablo incelendiğinde çalışmaya katılan grubun cinsiyet değişkenine göre 195'ini (%57,4) kızların ve 145'ni (%42,6) erkeklerin oluşturduğu; başarı algısı değişkenine göre 233'ünü (%68,5) kendini başarılı olarak ve 107'sini (%31,5) kendini başarısız olarak görenlerin oluşturduğu; liseyi yatılı veya gündüzlü okuma değişkenine göre 235'ni (%31,5) gündüzlü ve 105'ni (%30,9) yatılı olarak liseyi okuyanların oluşturduğu; gelir durumu değişkenine göre 29'nu (%8,5) düşük düzey gelir durumuna, 295'ni (%86,8) orta düzey gelir durumuna ve 16'sını (%4,7) yüksek düzey gelir durumuna sahip olanların oluşturduğu; yaş değişkenine göreyse 8'ini (%2,4) 14 yaşında, 94'ünü (%27,6) 15 yaşında, 91'ini (%26,8) 16 yaşında, 112'sini (%32,9) 17 yaşında ve 35'ini (%10,3) 18 yaşında olanların oluşturduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada belirlenen bazı değişkenlere ilişkin verileri toplamak için de araştırmacılar tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ile gençlerin karar verme stratejilerini belirlemek amacıyla Bacanlı ve Kuzgun (2005) tarafından geliştirilen "Karar Stratejileri Ölçeği" ve Kiran Esen (2003) tarafından uyarlanan "Ergenlerde Risk Alma Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından katılımcıların cinsiyet, başarı algısı, liseyi yatılı ya da gündüzlü okuma durumu, aile sosyo-ekonomik durumu ve yaş değişkenlerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu hazırlanmıştır.

Ergenlerde Risk Alma Ölçeği:

Ergenlerde Risk Alma Ölçeği; Gullone ve arkadaşlarının (2000) geliştirmiş oldukları "The Adolescent Risk- Taking Questionnaire" ölçeğinden yararlanılarak, Kiran Esen (2003) tarafından geliştirtmiştir. ERAÖ, ergenlerin risk aldıkları çeşitli davranışları gösteren maddelerden oluşan 5'lilikert tipi bir ölçektir. Ölçekte toplam 26 madde bulunmaktadır. Bireylerden ölçekteki her bir maddenin karşısında yer alan "her zaman yaparım", "sık sık yaparım", "bazen yaparım", "çok az yaparım", "hiç yapmam" seçeneklerinden birini seçmeleri istenmektedir. Puanlama 5- her zaman yaparım, 4- sık sık yaparım, 3- bazen yaparım, 2- çok az yaparım, 1- hiç yapmam şeklinde yapılmaktadır. Ölçek Toplumsal Konuyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği (15 madde), Trafikle İlgili Risk Alma Alt Ölçeği (6 madde) ve Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği (5 madde) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. ERAÖ'nin güvenilirlik iç tutarlık, madde toplam korelasyonları ve test-tekrar test yöntemleri yöntemleri ile incelenmiştir. Ölçeğin 26 maddelik tümü için iç tutarlık katsayısı (n=208) .88'dir. 16 maddeden oluşan Toplumsal Konuyla İlgili Risk Alma alt ölçeği için alpha katsayısı .84, 6 maddeden oluşan Trafikle İlgili Risk Alma Ölçeği alt ölçeği için alpha katsayı .74 ve 5 maddeden oluşan Madde Kullanım İle İlgili Risk Alma alt ölçeği için alpha katsayısı .62 bulunmuştur. Yapılan test tekrar test çalışması sonucunda kararlılık katsayısı ölçeğin tümü için .85 bulunmuştur. Kararlılık katsayısı, Toplumsal Konuyla İlgili Risk Alma alt ölçeği için .76, Trafikle İlgili Risk Alma alt ölçeği .67 ve Madde Kullanımı ile İlgili Alt Ölçeği için .64 olarak bulunmuştur (Kiran Esen, 2003).

Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ)

Araştırma kapsamında Bacanlı ve Kuzgun (2005) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) kullanılmıştır. Karar Stratejileri Ölçeğinin faktör analizi çalışmaları sonucunda, içtepisel, mantıklı, bağımsız karar verme ve kararsızlık olmak üzere dört faktör belirlenmiştir. 4'lülükerttipinde 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10'ar madde bulunmaktadır. Ölçeği

yanıtlıyandan, her maddeyi okuyup, kendisi hiç o durumu yaşamıyorsa A (Hiçbir zaman), bazen yaşıyorsa B (Ara sıra), genelde yaşıyorsa C (Sıklıkla), hemen hemen her zaman yaşıyorsa D (Her zaman) seçeneğini işaretlemesi istenmektedir. Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ölçeğin Cronbach-Alpha katsayısı .70 bulunmuştur. Ölçek için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları Mantıklı /Sistemik Karar Verme alt ölçeği için .68, İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için .68, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için .50 ve Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için ise .71 olarak hesaplanmıştır. Karar Stratejileri Ölçeği'nin geçerliğini sınamak için, araç, karar stratejileri bakımından aralarında fark olduğu öngörülen gruplara uygulanmış ve bu ölçeğin gruplar arasındaki ayırt ediciliğine bakılmıştır. Bu amaçla, araç, lise öğrencilerine uygulanarak karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka, yetişkinlere uygulanarak gençlerle yetişkinler arasındaki farka ve sık sık karar verme durumlarıyla karşılaşan doktorlara, hukukçulara, subaylara ve tiyatro sanatçılara uygulanarak bu gruplar arasındaki farklara bakılmış ve aracın bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür (Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

İşlem

Bu çalışmadaki katılımcılar Niğde ilinde beş farklı liseden seçilmiş ve okul yetkilileri ile görüşülerek çalışma için onay alınmıştır. Çalışma Ölçme araçları ve Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından öğrencilere gruplar halinde sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulamadan önce araştırmanın amacı ve ölçme araçlarının ne şekilde cevaplanacağı konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği ve Çoklu Regresyon Analizi Tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin ortalaması ile t testi, ANOVA, korelasyon ve regresyon analizlerinden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 2. Risk alma ve karar verme ölçeğinden alınan puanların ortalama ve standart sapma değerleri

Değişkenler	N	\bar{X}	Ss
T.K.İ.risk alma	340	27.68	9.87
T.İ. risk alma	340	9.17	3.93
M.K. risk alma	340	6.03	2.43
Toplam risk	340	42.89	14.59
Mantıklı karar	340	24.71	5.29
İçtepesel karar	340	22.59	4.84
Bağımlı karar	340	21.62	4.43
Kararsızlık kararı	340	21.96	5.22

** P<.01, *P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tabloda görüldüğü gibi toplumsal konumla ilgili (T.K.İ) risk alma ölçeğinden öğrencilerin puan ortalaması 27.68, trafikle ilgili (T.İ) risk alma ölçeğinden 9.17, madde kullanımıyla (M.K) ilgili risk alma ölçeğinden 6.03 ve toplam risk alma ölçeğinden ise 42.89'dur. mantıklı karar verme ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 24.71, içtepesel karar verme ölçeğinden 22.59, bağımlı karar verme ölçeğinden 21.62 ve kararsızlık karar verme ölçeğinden 21.96'dır.

Tablo 3. Cinsiyete göre risk alma davranışının farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgular

Alt Boyut	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
	Kız	195	25.20	8.06		

T.K.İ.risk alma					-5.601	.000**
	Erkek	145	31.01	11.06		
	Kız	195	7.91	2.71		
T.İ. risk alma					-7.372	.000**
	Erkek	145	10.86	4.63		
	Kız	195	5.66	1.99		
M.K.Risk alma					-3.287	.001**
	Erkek	145	6.53	2.85		

** P<.01, *P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tablo incelediğinde lise öğrencilerinin risk alma davranışının risk alma ölçeği alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Araştırma sonuca göre; toplumsal konumla ilgili risk alma (t= -5.601, P<0.01), trafikle ilgili risk alma (t= -7.372, P<0.01) ve madde kullanımıyla ilgili risk alma (t= -3.287, P<0.01) alt boyutlarında erkeklerin kızlara göre daha çok risk alma davranışı gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4. Başarı algısına göre risk alma davranışının farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgular

Alt Boyut	Başarı algısı	n	\bar{X}	Ss	t	p
	Başarılı	233	26.08	8.85		
T.K.İ.risk alma					-4.525	.000*
	Başarısız	107	31.15	11.05		
	Başarılı	233	8.65	3.44		
T.İ. risk alma					-3.670	.000*
	Başarısız	107	10.30	4.64		
	Başarılı	233	5.73	1.96		
M.K.risk alma					-3.425	.001*
	Başarısız	107	6.69	3.13		

** P<.01, *P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tablo incelediğinde lise öğrencilerinin risk alma davranışının risk alma ölçeği alt boyutlarında başarı algısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuca göre;toplumsal konumla ilgili risk alma (t= -4.525, P<0.01), trafikle ilgili risk alma (t= -3.670, P<0.01) ve madde kullanımıyla ilgili risk alma (t= -3.425, P<0.01) alt boyutlarında kendisini okul derslerinde başarısız olarak algılayan lise öğrencilerinin başarılı algılayanlara göre daha çok risk alma davranışı gösterdiği söylenebilir.

Tablo 5. Liseyi yatılı veya gündüzlü okuma durumuna göre risk alma davranışının farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgular

Alt Boyut	Lise Okuma Durumu	n	\bar{X}	Ss	t	p
T.K.İ.risk alma	Gündüzlü	235	28.38	9.68		
					1.966	.050*

	Yatılı	105	26.11	10.15		
T.İ. risk alma	Gündüzlü	235	9.27	3.69	.722	.471
	Yatılı	105	8.24	4.43		
M.K.risk alma	Gündüzlü	235	6.13	2.16	1.096	.274
	Yatılı	105	5.81	2.94		

*P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tablo incelediğinde lise öğrencilerinin risk alma davranışının risk alma ölçeği alt boyutlarında liseyi yatılı veya gündüzlü okuma değişkenine göre; toplumsal konumla ilgili risk alma ($t= 1.966$, $P<0.05$) alt boyutunda anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılırken, trafikle ilgili risk alma ($t= .722$, $P>0.05$) ve madde kullanımıyla ilgili risk alma ($t= 1.096$, $P>0.05$) boyutlarında farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre; trafikle ilgili risk alma alt boyutunda liseyi yatılı olarak okuyan lise öğrencilerinin gündüzlü okuyanlara göre daha çok risk alma davranışı gösterdiği söylenebilir.

Tablo 6. Gelir durumuna göre risk alma davranışının farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgular

Alt Boyut	Gelir durumu	n	\bar{X}	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
T.K.İ.risk alma	Düşük	29	29.89	13.22				
	Orta	295	27.32	9.48	2/337	1.438	.239	...
	Yüksek	16	30.18	9.73				
T.İ. risk alma	Düşük	29	10.93	6.67				
	Orta	295	9.00	3.56	2/337	3.223	.041*	Düşük-orta
	Yüksek	16	9.18	3.31				
M.K.risk alma	Düşük	29	7.06	5.18				
	Orta	295	5.85	1.83	2/337	6.252	.002*	Düşük-orta Yüksek-orta
	Yüksek	16	7.43	3.57				

*P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tablo incelediğinde lise öğrencilerinin risk alma davranışının risk alma ölçeği alt boyutlarından aile gelir durumu değişkenine göre; trafikle ilgili risk alma ($F= 3.223$, $P<0.05$) ve madde kullanımıyla ilgili risk alma ($F= 6.252$, $P<0.05$) alt boyutlarında anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılırken, toplumsal konumla ilgili risk alma ($F= 1.438$, $P>0.05$) alt boyutunda farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılaşmanın olduğu alt boyutlarda farkın kaynağını belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden "Tukey" testi uygulanmıştır. Trafikle ilgili risk alma alt boyutunda ailesinin gelir durumu düşük olanların orta olanlara göre risk alma davranışının anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunurken, madde kullanımıyla ilgili risk alma alt boyutunda aile gelir durumu düşük olanların orta olanlara göre ve yüksek olanların da orta olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Yaş durumuna göre risk alma davranışının farklılaşp farklılaşmadığına dair bulgular

Alt Boyut	Yaş	n	\bar{X}	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
T.K.İ. risk alma	14 yaş	8	24.12	4.01				
	15 yaş	94	26.02	9.36				
	16 yaş	91	27.29	9.08	4/335	1.855	.118	...

	17 yaş	112	29.00	10.59				
	18 yaş	35	29.71	11.05				
	14 yaş	8	8.12	2.58				
	15 yaş	94	8.48	3.21				
T.İ. risk alma	16 yaş	91	9.00	2.99	4/335	1.851	.119	...
	17 yaş	112	9.87	4.78				
	18 yaş	35	9.45	4.79				
	14 yaş	8	5.50	1.41				
	15 yaş	94	5.55	1.87				
M.K.Risk alma	16 yaş	91	5.83	1.76	4/335	2.609	.036*	15-17 Yaş
	17 yaş	112	6.55	3.20				
	18 yaş	35	6.31	2.34				

*P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tablo incelediğinde lise öğrencilerinin risk alma davranışının risk alma ölçeği alt boyutlarında yaş değişkenine göre; madde kullanımıyla ilgili risk alma (F= 2.609, P<0.05) alt boyutunda anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılırken, toplumsal konumla ilgili risk alma (F= 1.855, P>0.05) ve trafikle ilgili risk alma (F= 1.851, P>0.05) alt boyutlarında farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılaşmanın olduğu alt boyutlarda farkın kaynağını belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Tukey” testi uygulanmıştır. Madde kullanımıyla ilgili risk alma alt boyutunda yaş seviyesi 17 olan lise öğrencilerinin 15 olanlara göre risk alma davranışının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8. Korelasyon analizine ilişkin bulgular

Değişkenler	Mantıklı karar	İçtepesel karar	Bağımlı karar	Kararsızlık kararı
T.K.İ.risk alma	-.093	.287**	.026	.166**
T.İ. risk alma	-.083	.115*	.056	.043
M.K.İ.Risk alma	-.091	.110*	.039	.069
Toplam risk	-.100	.243**	.039	.135*

** P<.01, *P<.05 Not: T.K.İ. : Toplumsal Konumla İlgili, T.İ. : Trafikle İlgili, M.K. : Madde Kullanımıyla İlgili

Tablo incelendiğinde toplumsal konumla ilgili risk alma ile içtepesel karar verme (r=.287, p<.01) ve kararsızlık(r=.166, p<.01) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki, trafikle ilgili risk alma ile içtepesel karar verme(r=.115, p<.05) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki, madde kullanımıyla ilgili risk alma ile içtepesel karar verme(r=.110, p<.05) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ve toplam risk alma davranışı ile içtepesel karar verme (r=.243, p<.01) ve kararsızlık (r=.135, p<.05) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Regresyon analizine ilişkin bulgular

Bağımlı değişkenler	Açıklayıcı Değişkenler	B	Standart Hata	Beta	T	R ²	P
Toplumsal risk	Sabit	17.348	4.083		4.249	.132	.000*
	Mantıklıkarar	-.430	.103	-.231	-4.16		.000*
	İçtepeselkarar	.714	.128	.351	5.56		.000*
Trafik risk	Sabit	7.170	1.715		4.18	.036	.000*
	Mantıklıkarar	-.102	.043	-.137	-2.35		.020**
	İçtepeselkarar	.148	.054	.183	2.75		.006**
Madde risk	Sabit	5.122	1.061		4.83	.035	.000*
	Mantıklıkarar	-.071	.027	-.154	-2.63		.009*
	İçtepeselkarar	.077	.033	.154	2.31		.021**
Toplam risk	Sabit	29.640	6.128		4.84	.105	.000*
	Mantıklıkarar	-.602	.155	-.219	-3.88		.000*
	İçtepeselkarar	.939	.193	.312	4.88		.000*

*P<.001 **p<.005

Çoklu regresyon analizinin koşullarına bakıldığında otokorelasyon için Durbin Watson istatistiğine bakılarak 1.5-2.5 değerleri arasında olduğu, normal dağılım olduğu, değişkenler arasında doğrusal olduğu ve bağımsız değişkenler arası korelasyon 0.80'den daha yüksek olmaması (Büyüköztürk, 2006) koşullar sağlandıktan sonra analiz gerçekleştirilmiştir. Çoklu regresyon analizinde her değişkenin F istatistiğine ayrı ayrı bakılarak anlamlılık testi yapılmıştır. Anlamlılık testinde modelimize baktığımızda her düzeyde anlamlı olduğu görülmüştür (p<.05).

Ergenlerin mantıklı, içtepesel, bağımlı ve kararsız karar verme becerileri boyutlarının risk alma davranışı alt boyutlarını (toplumsal, madde, trafik risk alma davranışı ile toplam risk alma davranışı puanları) yordayıp yordamadığına yönelik çoklu regresyon analizine ilişkin bulgular Tablo-8'de verilmiştir. Analize giren değişkenlerin ergenlerin risk alma davranışını ne derece açıkladıkları regresyon analizi ile incelenmiş ve açıklayıcı değişkenlerin yani; mantıklı ve içtepesel karar verme becerileri risk alma davranışını anlamlı şekilde açıkladığı tablo-8'de verilmiştir. Çoklu regresyon tablosu incelendiğinde mantıklı karar becerisi ($\beta=-.231$, $t=-4.16$, $p=.000$) ile toplumsal risk alma davranışı arasında negatif bir ilişki; içtepesel karar verme becerisi ($\beta=.351$, $t=5.56$, $p=.000$) toplumsal risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Toplumsal risk alma davranışını %13.2'sini mantıklı ve içtepesel karar verme becerisi bağımsız değişkenleri tarafından açıklanmıştır ($R^2=.132$, $p<.001$). Mantıklı karar becerisi ($\beta=-.137$, $t=-2.35$, $p=.020$) ile trafik risk alma davranışı arasında negatif bir ilişki; içtepesel karar verme becerisi ($\beta=.154$, $t=2.31$, $p=.006$) ile trafik risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Trafik risk alma davranışı bağımlı değişkenini % .04'ünü mantıklı ve içtepesel karar verme becerisi bağımsız değişkenleri tarafından açıklanmıştır ($R^2=.036$, $p<.001$). Mantıklı karar becerisi ($\beta=-.154$, $t=-2.63$, $p=.009$) ile madde risk alma davranışı arasında negatif bir ilişki; içtepesel karar verme becerisi ($\beta=.154$, $t=2.31$, $p=.006$) ile trafik risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Madde risk alma bağımlı değişkenini % .04'ünü mantıklı ve içtepesel karar verme becerisi bağımsız değişkenleri tarafından açıklanmıştır. Mantıklı karar becerisi ($\beta=-.219$, $t=-3.88$, $p=.000$) ile madde risk alma davranışı arasında negatif bir ilişki; içtepesel karar verme becerisi ($\beta=.312$, $t=4.88$, $p=.000$) ile trafik risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Toplam risk alma puanlarını % .11'ini mantıklı ve içtepesel karar verme becerisi bağımsız değişkenleri tarafından açıklanmıştır ($R^2=.105$, $p<.000$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada lise öğrencilerinin risk alma davranışları karar verme becerileri ve çeşitli değişkenler(cinsiyet, başarı algısı, yaş, liseyi gündüzlü veya yatılı okuma, aile gelir durumu) açısından incelenmiştir. Risk alma davranışının 3 alt boyutunda da lise öğrencilerinde cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı ve erkeklerin kızlara göre daha risk alma davranışında yüksek olduğu sonucu elde etmiştir. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar vardır (Pekel-Uludağlı ve Sayıl 2009; Uysal ve Bingöl, 2014). Erkeklerin bu çalışmada ve önceki çalışmalarda risk alma davranışının kızlara göre daha yüksek çıkmasında toplumun erkeklere vermiş olduğu rol ve statünün etkili olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca; cinsel seçim kuramı temelinde de, genç erkeklerin, etrafındaki genç kızlara günlük yaşamda daha riskli davranışlar gösterdiği ileri sürülmüştür (Pawłowski, Atwal & Dunbar, 2008).

Başarı algısı değişkenine göre çalışmada, lise öğrencilerinde risk alma davranışının anlamlı olarak farklılaştığı ve kendini akademik olarak başarısız algılayan öğrencilerin risk alma davranışının başarılı algılayanlara göre daha fazla olduğu sonucu elde etmiştir. Elde edilen bu bulgu Kıran-Esen (2005) ve Gündoğdu, Korkmaz ve Karakuş (2005) bulgusu ile paralellik göstermektedir. Bu sonuca göre; okul derslerinde başarısız olan öğrencilerin kendilerini farklı şekillerde ifade etmeye çalıştıkları ve bu ifade ediş türlerinden birinin de riskli davranışlar olduğu yorumu yapılabilir.

Çalışmada lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının liseyi gündüzlü ve yatılı olarak okuma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Risk alma davranışının sadece toplumsal konumla ilgili risk alma alt boyutunda farklılaştığı diğer 2 alt boyutta farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sonuca göre toplumsal konumla ilgili risk almada gündüzlü olarak liseyi okuyan öğrencilerin yatılı olarak liseyi okuyanlara göre daha fazla risk almasında yatılı olarak okuyanlara göre üzerlerinde bir disiplin ve kontrol mekanizmasını daha az hissetmelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Lise öğrencilerini risk alma davranışlarının aile gelir durumuna göre ise trafikle ilgili risk alma ve madde kullanımıyla ilgili risk alma alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaştığına ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç Yılmaz (2000) ve Güney (2007)'in sonuçları ile paralellik göstermektedir. Yaş değişkenine göre ise risk alma davranışının sadece madde kullanımı ile ilgili risk alma alt boyutunda anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Uysal ve Bingöl (2014) ve Mancini ve Huebner (2004) çalışmalarındaki bulgu ile paralellik göstermektedir. Çalışmada elde edilen bulguya dayanılarak risk alma davranışının yaş arttıkça artmasında bireylerin yaşla birlikte bağımsız karar vermesinin ve özerkleşmesinin etkili olduğu yorumu yapılabilir.

Bu çalışmada lise öğrencilerinin karar verme becerisi ile risk alma davranışı arasındaki ilişkisi incelenmiş ve bulguları karar verme becerisinin alt boyutlarının (mantıklı ve içtepisel karar verme becerisi) risk alma davranışını (toplumsal, trafik, madde ve toplam risk alt boyutları) yordama da önemli değişkenler olduğunu göstermiştir. Bulgulara göre içtepisel karar verme becerisi toplumsal, trafik, madde ve toplam risk alma davranışını pozitif yönde anlamlı, mantıksal karar verme becerisinin ise toplumsal risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle içtepisel karar verme becerisi toplumsal, trafik, madde ve toplam risk alma davranışını artırdığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde bu sonuçlara yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak; literatürde yapılan dolaylı çalışmalarla çalışmada elde edilen bulgular desteklenmektedir. Bu bakımdan içtepisel karar verme becerisine sahip ergenler, anne babadan bağımsızlaşma isteği, yaşamlarını kendileri kontrol alma isteği ve impulsif davranışların arttığı bir dönemdedirler (Cavell, 2000). 11. sınıf lise öğrencileriyle yapılan araştırma da içtepisel karar verme stratejilerini daha fazla kullandığı bulunmuştur (Karaçay, 2015). Bu durumda lise öğrencilerinin karar verme becerisinin olgunlaşmamış olması içtepisel karar verme stratejisini kullandığı söylenebilir (Healy, 1985; Kuzgun, 1992; Luzzo, 1993). Mantıksal karar verme becerisine sahip ergenlerde ise öz düzenleme kapasitelerini düşük seviye de olması, bilişsel ve davranışsal kapasiteyi kullanamama ve impulsif davranışların devam etmesi (Pintrich & De Groot, 1990; Kuzgun, 1992; Deniz, 2004) gibi nedenlerden dolayı mantıksal karar verme stratejisini daha düşük seviyede kullandıkları söylenebilir.

Sonuç olarak; Bu çalışmada çeşitli değişkenlere ve karar verme becerilerine göre risk alma davranışının lise dönemindeki ergen bireylerde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre bireylerin riskli davranışlarının azaltılması için psikososyal müdahale gruplarının oluşturulması, uzmanlar tarafından risk alma davranışının zararları ve olası sonuçları ile ilgili konferans, seminer verilmesinin ve eğitim ile ilgili içerikler planlanırken risk alma davranışının da ilgili derslerde ele alınmasının faydalı olacağı önerisi yapılabilir. Yapılacak yeni çalışmalarda risk alma davranışının affedicilik, psikolojik sağlamlık, öz-anlayış gibi farklı kavramlarla da ilişkisine bakılması önerilmektedir.

Bu çalışmanın sınırlılığı sadece Niğde ilindeki liselerdeki öğrencilerden veri toplanmış olmasıdır. Yapılacak yeni çalışmalarda farklı şehirlerdeki öğrencilerden de veriler toplanarak çalışmanın yapılması önerilmektedir. Çalışmada diğer bir sınırlılıksa; risk alma davranışının sadece nicel değişken olarak karar verme becerileri açısından incelenmiş olmasıdır. Yeni çalışmalarda daha fazla nicel değişkenin de çalışmaya katılması önerilmektedir. Ayrıca çalışmada veriler öğrencilerin öz bildirimine dayalı olan ölçeklerle toplanmıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda nitel araştırma tekniklerinden gözlem ve görüşme gibi yöntemlerin de kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, G., Tacoğlu, T. ve Erdoğan, S. (2011). Ankara, Toronto ve priştina'daki üniversite öğrencilerinin risk alma davranışları açısından karşılaştırılması. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 1-24.
- Arnett J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental Review*, 12, 339-373.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye Giriş*. (Çev: Yavuz Alagon). Ankara: Arkadaş.
- Bacanlı, F. ve Sürücü, M., (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karar verme stilleri ve sınav kaygıları arasındaki ilişki. *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı*. Marmara Üniversitesi, İstanbul,
- Baron, J. (1985). *Rationality ve intelligenc.*. London: Cambridge University Press.
- Basut, E. (2006). Stres, başa çıkma ve ergenlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13 (1)
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimleri için veri analizi el kitabı istatistik araştırma deseni-spss uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem.
- Byrnes, J. P. (1998). *The nature and development of decision-making: a self regulation model*. USA: EarlbaumManwahNJ.
- Byrness, J.P. & McClenny, B. (1994). Decision making in young adolescents an adults. *Journal of Experimental Child Psychology*, 58, 359-388.
- Cavell, T., A. (2000). Working with parents of aggressive children: a practitioner's guide school psychology. *American Psychological Association*, 33 (5): 325- 335.
- Çolaklıoğlu, O. (2012). Ergenlerde karar verme ölçeği'nin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9,19, s. 387-403.
- Doğan, U., Kaya, S. ve Dinçer, E. (2016). Lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş değişkenleri ile ilişkisi. *Turkish Studies*, 11(3), 953-964.
- Donovan J. E. & Jessor R. (1985). Structure of problem behavior in adolescence anyounadulthood. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53, 890-904.
- Eldeleklioğlu, J. (1999), Karar stratejileri ile ana - baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(2), 7-13
- Everley, M., J. (2002). *The ethical aspects of risk assessment in the field of occupational safety and health*. (Phd. Thesis), The University of Leeds, Department of Philosophy, 12, 56-75.

- Esen, B. K. (2002). *Akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin risk alma, sigara içme davranışı ve okul başarısının incelenmesi*, (Yayınlanmamış doktora tezi) Gazi Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Friedmann, I. A. & Mann, L. (1993). Coping patterns in adolescent decision-making: An Israeli-Australian comparison. *Journal of Adolescence*, 16, 187-199.
- Furby, L. & Beyt-Marom, R. (1992). Risk taking in adolescence: A decision making perspective. *Developmental Review*, 12, 1-44.
- Furlong A. & Cartmel F. (1997). *Young people and social change. individualization and risk in late modernity*. USA: Open University Press.
- Ganzel, A., K. (1999), Adolescent decision making the influence of mood, age, ve gender on the consideration of information, *Journal of Adolescent Research*,14(3), 289-318
- Gündoğdu, M., Korkmaz, S. ve Karakuş, K. (2005). Lise öğrencilerinde risk alma davranışı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, , 21, 151-160.
- Güney, N. (2007). *Ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi*.(Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürsel, S. (2010). *Tehlikeyi kanıksama ve risk alma arasındaki ilişkinin özel güvenlik personeli üzerinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gullone E., Moore S., Moss S. & Boyd C. (2000). The adolescent risk taking questionnaire: development and psychometric evaluation. *Journal Of Adolescent Research*, 15, (2), 231-250.
- Jaccard, J., Blanton, H. & Dodge, T. (2005). Peer influences on risk behavior: An analysis of the effects of a closefriend. *Developmental Psychology*, 41, 135-147.
- Kelley, A., Schothec, T & Landry, C., (2004). Risk-taking and novelty seeking in adolescence: Introduction to part-I. *Annals of the New York Academy of Science*, 1021, s. 27-32.
- Kıran- Esen, B. (2003). Akran baskısı ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(3), 65-76.
- Kuzgun, Y. (1993). *Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Rüveyde Bayraktar ve İhsan Dağ (Ed.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Levenson M. R. (1990). Risk-taking and personality, *Journal Of Personality and Social Psychology*, 58, (6), 1073-1080.
- Lipsitt, L.P. & Mitnick, L.L. (1991). *Selfregulating behavior and fishtaking: Causesand Consequence*, Norwood: Ablex.
- Mancini, J., A. & Huebner, A., J. (2004). Adolescent risk behavior patterns: Effects of structured time-use, inter personal connections, self-system characteristics, and socio-demographic influences. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21(6), 647-668.
- Marzano, R. J. (2006). *The new taxonomy of educational objectives*. Corwin Press.
- Michael, K. & Ben-Zur, H., (2007). Risk taking among adolescents: association ith social and affective factors. *Journal of Adolescence*, 30(1), 17-31
- Moore S. & Gullone E. (1996). Predicting adolescent risk behavior using a personalized cost-benefit analysis. *Journal Of Youth And Adolescence*, 25, 343- 359.
- Pawlowski, B., Atwal R. & Dunbar, R. (2008). Sex differences in everyday risk-taking behaviour in humans. *Evol Psychol*, 6, 30-42.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Taper, S.,Aarons, G., Sedlar, G. & Brown, S. (2001), Adolescent substanceuse and sexual risk taking behavior. *Journal of Adolescent Health*, 28, 181-189.
- Taşdelen, A. (2002). *Öğretmen Adaylarının farklı psiko-sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Uludağlı, N., P. ve Sayıl, M. (2009). Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12/23, 14-24.
- Uysal, R. ve Yılmaz, Bingöl, T. (2014). Ergenlerde risk alma davranışının öz-yeterlik ve farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 573-582
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde Risk alma davranışlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Yörükoğlu, A. (1989). *Gençlik Çağı* (6. Basım). İstanbul : Özgür.
- Zeleny, M.,(1982) *Multiple Criteria Decision Making*. Newyork: Mc- Graw-Hill.